

Moneta kolekcjonerska

nominał	100 zł
metal	900/1000 Au
stempel	lustrzany
średnica	21,00 mm
masa	8,0 g
wielkość emisji	2.000 szt.

Awers: Wizerunek orła ustalony dla godła Rzeczypospolitej Polskiej, po bokach orła oznaczenie roku emisji: 20-01, pod orłem napis: ZŁ 100 ZŁ, w otoku napis: RZECZPOSPOLITA POLSKA. Pod lewą łapą orła znak mennicy: $\frac{m}{w}$.

Rewers: Popiersie księcia Bolesława III Krzywoustego. Wokół napis: BOLESŁAW III KRZYWOUSTY 1102-1138.

Projektant awersu: *Ewa Tyc-Karpińska*

Projektant rewersu: *Ewa Olszewska-Borys*

W dniu 27 czerwca 2001 r. Narodowy Bank Polski wprowadza do obiegu monetę kolekcjonerską, przedstawiającą księcia Bolesława III Krzywoustego, o nominale 100 zł, wykonaną stemplem lustrzanym w złocie.

Moneta jest kontynuacją serii „Poczet królów i książąt polskich”, zapoczątkowanej przez Narodowy Bank Polski w 1979 r., oraz tematycznym dopełnieniem dwóch srebrnych monet i jednej miedzioniklowej, przedstawiających księcia Bolesława III Krzywoustego, wyemitowanych w 1982 r.

Książę Bolesław III Krzywousty urodził się 20 sierpnia 1085 lub 1086 r. z matki Judyty czeskiej, córki Wratysława II, księcia czeskiego i ojca Władysława Hermana, księcia polskiego. Po śmierci Władysława

Hermana w 1102 r. jego synowie dokonali podziału państwa na zasadach równorzędności: Zbigniew otrzymał Wielkopolskę i Mazowsze, Bolesław zaś Małopolskę i Śląsk. Od początku toczyła się między braćmi ukryta rywalizacja o przewagę w kraju. Bolesław dążył do zjednoczenia kraju i rozszerzenia swego panowania na Pomorze, mając za sobą sojuszników Węgry i Ruś Kijowską. Odmienną politykę prowadził Zbigniew, znajdując sprzymierzeńców w książętach pomorskich i Czechach, zadowolonych z osłabienia Polski.

W kraju powstały dwa wrogie obozy i wkrótce wybuchła wojna domowa. W 1106 r. doszło do otwartego konfliktu zbrojnego między książętami. Będąc lepszym wodzem, Bolesław bez trudu pokonał Zbigniewa i odebrał mu Wielkopolskę, później także

Moneta została wyprodukowana w Mennicy Państwowej SA w Warszawie.

Skład i druk: Drukarnia NBP

Mazowsze i wygnał brata z Polski, który znalazł pomoc u swoich sojuszników - Czechów i Niemców. W 1107 r. księstwo zostało więc zjednoczone pod władzą jednego władcy - Bolesława. Pokonany Zbigniew uzyskał pomoc od króla niemieckiego Henryka V, który pragnął narzucić zwierzchnictwo władcom środkowo-europejskim. Bolesław zaś, udzielając poparcia walczącym o niezależność Węgrom, stawał się groźnym przeciwnikiem Niemiec. W 1109 r. Bolesław Krzywousty odparł zbrojną interwencyjną wyprawę króla Henryka V na Polskę, która zakończyła się na terytorium Śląska po słynnej obronie Głogowa. Zwycięstwo nad Niemcami znacznie wzmocniło pozycję Bolesława w państwie. Gdy w 1110 r. Zbigniew powrócił do kraju, z polecenia podejrzliwego Bolesława został uwięziony i oślepiony, po czym wkrótce zmarł. Ten brutalny czyn wywołał w kraju wielkie poruszenie. Książę został zmuszony do odbycia publicznej pokuty i w ten sposób zapobiegł możliwemu buntowi. Usunięcie rywala wzmocniło przejściowo pozycję Bolesława, ale za cenę rosnących wpływów możnowładztwa świeckiego i kościelnego. Wzrost opozycji znalazł wyraz w 1117 r. w buncie wiernego dotąd Bolesławowi wojewody Skarbimira. Bunt stłumiono, a przywódca został oślepiony. Bolesław ułożył pomyślnie stosunki z cesarstwem niemieckim, a następnie z Czechami w 1114 r. na wielkim zjeździe nad graniczną Nysą Kłodzką. Mając zapewniony pokój na południu i zachodzie przeszedł Krzywousty w 1116 r. do wielkiej ofensywy na Pomorzu. W 1119 r. opanował Pomorze Wschodnie (Nadwiślańskie), zwane też Gdańskim, a w latach 1121-1122 Pomorze Zachodnie ze Szczecinem i Wolinem. Miejscowy książę Warcisław - uważany za przywódcę książąt zachodniopomorskich - uznał wtedy zwierzchnictwo Bolesława Krzywoustego, złożył mu hołd i zobowiązał się do płacenia rocznego trybutu i przysyłania księciu polskiemu zbrojnych posiłków. Pomorze Zachodnie stało się więc lennem Polski, a władca tych ziem jej lennikiem.

Książę starał się na przyłączonych ziemiach zaszczerpić chrześcijaństwo. W latach 1124 i 1128 przybyły na Pomorze dwie wyprawy misyjne wspierane przez Bolesława. Pomorze Gdańskie podporządkowano nowemu biskupstwu we Włocławku, dla Pomorza Zachodniego utworzono zaś diecezję w Wolinie, przeniesioną później do Kamienia Pomorskiego.

Dążąc do umocnienia swego stanowiska wobec Niemiec i Czech, Bolesław zawarł w 1129 r. sojusz z Danią. Na początku lat trzydziestych pomyślna dotychczas międzynarodowa sytuacja Polski gwałtownie się pogorszyła. Polski władca niefortunnie poparł w walkach o tron węgierski księcia Borysa, kontrkandydata Beli II, ponosząc klęskę w 1132 r. Nie zdołał się też obronić przed najazdami Czechów, którzy dwukrotnie w latach 1132 - 1134 spustoszyli Śląsk. Bulla papieska Innocentego II z 1133 r., uzyskana przez wpływowego arcybiskupa magdeburckiego Norberta z Xanten, oddawała cały Kościół polski pod zwierzchnictwo Magdeburga. Było to największej wagi zagrożenie niezależności Polski.

Pragnąc zażegnać niebezpieczeństwo i położyć kres wojnie, Bolesław udał się w 1135 r. do Merseburga celem zawarcia pokoju z cesarzem Lotarem za cenę złożenia hołdu (do dziś nie wiadomo, czy jedynie z Pomorza Zachodniego i Rugii, czy też z pozostałych ziem polskich). W zamian zachował wszystkie

nabytki terytorialne i wzmocnił polską organizację kościelną. Uzyskał nawet zgodę cesarza na przyłączenie obszarów pomorskich, położonych jeszcze dalej na zachód. Ułożył stosunki z Węgrami i Czechami na zasadzie *status quo*. Układ ten stanowił wielkie osiągnięcie polityczne księcia polskiego, którego zresztą przyjmowano w cesarstwie z honorami należnymi koronowanym głowom. Krzywousty zadbał, aby z tytułu lennego cesarz nie miał prawa wtrącać się w sprawy następstwa tronu w Polsce, jak to czynił w Czechach. Bolesław Krzywousty przywrócił państwu polskiemu duże znaczenie w Europie Środkowej. Był na tyle silny, aby stawić czoło cesarstwu nie tylko w bezpośrednich starciach, zwalczał również wpływy niemieckie na Węgrzech i atakował pograniczne ziemie wiernych cesarzowi książąt czeskich.

Idąc za starym obyczajem oraz chcąc oszczędzić swoim synom walk bratobójczych i ustrzec kraj przed obcymi ingerencjami, Bolesław Krzywousty podzielił przed śmiercią w 1138 r. cały kraj między trzech pełnoletnich synów. W statucie dynastycznym, zwanym później „Testamentem Krzywoustego”, ustalił zasadę, że zwierzchnim księciem każdorazowo ma być najstarszy z dynastii (senior) i z tego tytułu ma również władać stołecznym Krakowem. W ten sposób najstarszy syn Krzywoustego Władysław, ustanowiony pryncypsem, otrzymał Śląsk jako dzielnicę dziedziczną oraz ziemię krakowską. Bolesław Kędzierzawy otrzymał Mazowsze, Mieszko - Wielkopolskę, zaś wdowa Salomea wraz z małoletnimi synami, Henrykiem i Kazimierzem, otrzymała ziemię sieradzko-łęczycką jako oprawę wdowią. Testament rozumnie regulował skomplikowaną kwestię następstwa tronu, nie zdołał jednak zapobiec dalszym walkom wewnętrznym. Podział kraju z 1138 r. rozpoczął w dziejach Polski długotrwały okres rozbicia dzielnicowego.

Trzeba jednak przyznać, że działalność polityczna Bolesława Krzywoustego odznaczała się realizmem, zręcznością dyplomatyczną, umiejętnością wykorzystywania nadarzających się sposobności, umiejętnością wyczekiwania, a także dzielnością i talentem strategicznym.

Opracowano w NBP na podstawie:

1. „Poczet królów i książąt polskich” pod red. naukową Andrzeja Garlickiego, Warszawa 1978 Czytelnik
2. „Księga królów i książąt polskich” pod red. naukową Stefana K. Kuczyńskiego, Warszawa 1999 Świat Książki oraz źródeł encyklopedycznych.

Wszystkie monety kolekcjonerskie są prawnym środkiem płatniczym w Polsce.